

Kućni ljubimci u ulozi medijatora razvoja vrijednosti kod djece rane i predškolske dobi

Didović, Rea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:872924>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Rea Didović

**KUĆNI LJUBIMCI U ULOZI MEDIJATORA RAZVOJA
VRIJEDNOSTI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE
DOBI**

Završni rad

Petrinja, rujan, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Rea Didović

**KUĆNI LJUBIMCI U ULOZI MEDIJATORA RAZVOJA
VRIJEDNOSTI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE
DOBI**

Završni rad

Mentor rada:

dr. sc. Edita Rogulj

Petrinja, rujan, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. VEZA IZMEĐU LJUDI I ŽIVOTINJA	2
2.1. <i>Ljudska percepcija životinje kao kućnog ljubimca</i>	2
2.2. <i>Interes djece prema životinjama</i>	4
3. BITNE ZNAČAJKE U ODABIRU KUĆNIH LJUBIMACA ZA DJECU RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	6
3.1. <i>Važnost reagiranja na djetetovu želju za kućnim ljubimcem</i>	6
3.2. <i>Primjerenost odabira kućnog ljubimca za djecu rane i predškolske dobi</i>	7
3.3. <i>Briga za kućnog ljubimca</i>	8
3.4. <i>Rizici nabave kućnih ljubimaca za djecu rane i predškolske dobi</i>	9
4. KUĆNI LJUBIMCI U ULOZI MEDIJATORA RAZVOJA VRIJEDNOSTI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	11
4.1. <i>Izravni i neizravni utjecaj kućnih ljubimaca na dijete</i>	11
4.1.1. <i>Izravni utjecaj kućnih ljubimaca na dijete: socio-emocionalni i kognitivni</i>	12
4.1.2. <i>Neizravni utjecaj kućnih ljubimaca na dijete: obiteljski i društveni odnosi</i>	14
4.2. <i>Vrijednosti koje kućni ljubimci mogu razviti kod djece</i>	15
4.3. <i>Kućni ljubimci u neposrednom radu s djecom</i>	16
5. ZAKLJUČAK	23
6. LITERATURA	24

SAŽETAK

Simbioza odnosa ljudi i životinja postoji oduvijek što potvrđuju prikazana istraživanja koja ukazuju da se radi o odnosu koji može uključivati emocionalnu i socijalnu komponentu. Suvremeni način života mijenja percepciju ljudi prema životinjama te je u današnje vrijeme uloga kućnog ljubimca upravo jedna od najčešćih uloga životinja. Kućnim ljubimcima se daje velika važnost, a to se posebno odnosi na djecu koja uz kućne ljubimce uče kako biti odgovorni i pokazati empatiju prema drugom živom biću. Kućni ljubimci imaju važnu ulogu u razvoju samostalnosti, samopouzdanja, poštovanju granica i razvijanju empatije kod djece što se postiže kroz druženje djece sa životinjama koja na taj način ostvaruju socijalnu interakciju. Također veoma je važno pravilno ophođenje prema životinjama i pravilna komunikacija s njima te podučavanje djece pri prepoznavanju terapijskih pasa i pasa pomagača u čemu glavnu ulogu imaju roditelji i odgajatelji. Rad daje prikaz načina uključivanja životinja, konkretno pasa u djelatnosti usmjerene na pomoć ljudima u obliku terapije i pomoći kod određenih teškoća poput oštećenja vida, autizma, motoričkih poremećaja i govornih teškoća. Ujedno kroz rad se želi ukazati na probleme koji se pojavljuju u tom procesu i prijedlog mogućih rješenja.

Ključne riječi: dijete, životinja, pas, empatija, terapija, komunikacija

SUMMARY

The symbiosis relationship between humans and animals exists since their beginnings as confirmed by the presented research, which indicates that it is a relationship that can include an emotional and social component. The modern way of life changes people's perception of animals, and nowadays the role of a pet is one of the most common roles of animals. Pets are given great importance, and this especially applies to children who, with pets, learn how to be responsible and show empathy towards another living being. Pets play an important role in the development of independence, self-confidence, respect for boundaries and the development of empathy in children, which is achieved through the association of children with animals, which in this way achieve social interaction. It is also very important to properly treat animals and properly communicate with them, as well as teaching children to recognize therapy dogs and assistance dogs, in which parents and educators play the main role. The thesis also explores the way of including animals, specifically dogs, into activities aimed at helping people in the form of therapy and help with certain difficulties such as visual impairment, autism, motor disorders and speech difficulties. At the same time, the thesis aims to point out the problems that appear in that process and propose possible solutions.

Key words: child, animal, dog, empathy, therapy, communication

1. UVOD

Djeca i životinje ostvaruju snažnu povezanost koju karakteriziraju određene posebnosti vidljive u pozitivnom učinku životinja na dobrobit djeteta. Djecu i životinje povezuje puno zajedničkih segmenata poput ovisnosti o odraslima. Percipiraju isključivo sadašnji trenutak, odgovaraju iskreno, komuniciraju neverbalno, te naglašavaju važnost igre u njihovim životima, odnosno u stvaranju slike o svijetu (Lakatoš i Vejmelka, 2017). Danas je upravo najčešća uloga životinje kao kućnog ljubimca. Polazeći od toga, u ovom radu naglasak je upravo na odnosu životinje i djeteta s ciljem da se pokušaju približiti spoznaje o značaju kućnih ljubimaca za djecu kao i mogućnosti intervencija popraćenim životinjama u radu s djecom. Fokus je na onim životinjama koje borave u obiteljima i koje obitelji pretežno nabavljaju za druženje te oni postaju član obitelji u ulozi kućnog ljubimca (Melson, 2003). Cilj rada je prikazati u čemu se sastoji nedvojbeni pozitivni učinak kućnih ljubimaca na djecu rane i predškolske dobi polazeći od psihološkog, emocionalnog, socijalnog i fiziološkog aspekta. Ujedno, u radu su prikazane posebno značajne prilike za učenje i razvoj koje omogućavaju suživot s kućnim ljubimcima (Melson i Fine, 2006).

Ovaj rad je podijeljen u 5 glavnih poglavlja. Prvo poglavlje prikazuje uvod u temu i strukturu rada. U drugom poglavlju prikazana je ljudska percepcija životinje kao kućnog ljubimca te je objašnjen interes djece za kućnim ljubimcima. U trećem poglavlju objašnjene su određene bitne značajke u odabiru kućnih ljubimaca za djecu rane i predškolske dobi. Pri tome je obrazloženo nekoliko aspekata od važnosti reagiranja roditelja na želju djeteta za kućnim ljubimcem pa sve do rizika do kojih može doći kada je u pitanju nabava kućnih ljubimaca za djecu. U četvrtom poglavlju prikazana je uloga kućnih ljubimaca kao medijatora razvoja vrijednosti kod djece rane i predškolske dobi. U poglavlju se daje prikaz izravnog i neizravnog utjecaja kućnih ljubimaca na dijete te glavne karakteristike koje kućni ljubimci mogu razviti kod djece. Također objašnjeno je kako se pravilno ophoditi prema kućnim ljubimcima. Posebna pažnja daje se segmentu utjecaja životinje u neposrednom radu s djecom.

2. VEZA IZMEĐU LJUDI I ŽIVOTINJA

Simbioza odnosa između ljudi i životinja postoji od davnina, od samog nastanka čovjeka i prirode. Nerijetko se u različitim medijima može pročitati koliko često ljudi stvaraju blizak odnos sa životinjama i to u takvoj mjeri da životinju smatraju bliskim članom obitelji (Lakatoš i Vejmelka, 2017). Autori takve odnose između ljudi i životinje karakteriziraju kroz emocionalne i socijalne komponente. Nekada su životinje služile ljudima isključivo kao objekt u realizaciji određenih poslova ili zadovoljavanju ljudskih potreba za hranom. U današnje vrijeme s formalno pravnog aspekta životinja se smatra stvari u nečijem vlasništvu (Zakon o zaštiti životinja, *Narodne novine*, 102/17). Unatoč tome, odnos ljudi sa životinjama se uvelike promijenio. Životinje danas sve češće preuzimaju ulogu kućnog ljubimca, ali u nekim segmentima zadržavaju ulogu pomagača koji utječe na podizanje kvalitete života kod ljudi. Posebna važnost pridaje se ulozi životinje kao kućnog ljubimca naročito kada su u pitanju djeca zbog naglašenog procesa učenja odgovornosti i socijalnoj interakciji (Lakatoš i Vejmelka, 2017).

2.1. Ljudska percepcija životinje kao kućnog ljubimca

Dugo vremena u zapadnim zemljama životinje su se strogo odvajale od ljudi i služile su kao objekt podređen čovjeku. Smatralo se da životinje ne posjeduju jednake osobine kao i čovjek. Pri čemu se naglašavalo da životinje nemaju razum, svijest niti oblik komunikacije kao što ih ima čovjek i upravo je to, prema zapadnim filozofijama, temeljna razlika između viđenja životinja i viđenja ljudi (Philo i Wilbert, 2000, prema Tipper, 2011a). S obzirom na navedeno, naglašava se ljudska dominacija nad životinjama pri čemu čovjek uživa neotuđivo pravo vlasništva nad životinjom koja se smatra objektom u njegovom vlasništvu, te ju može lišiti života i iskoristiti u zadovoljavanju prehrambenih potreba. Funkciju životinje u ljudskim životima možemo podijeliti na tri segmenta; usmjerenost na podizanje kvalitete življenja čovjeka kroz obavljanje određenih poslova poput pomoći u lovu, sredstva zaštite, sredstva komunikacije, prijevoznog sredstva i u terapijske svrhe, izvor u zadovoljavanju prehrambenih potreba te uloge kućnog ljubimca (Kong, 2000, prema Tipper, 2011a). Premda je prema Tipper (2011a) takvo kategoriziranje dosta specifično zato što različite vrste životinja postaju ljudima kućni ljubimci. Suvremeni način življenja spomenutu razliku između ljudi i životinja smanjuje jer ljudi svoje kućne ljubimce percipiraju kao važna bića. Čovjek razvije odnos sa životinjom koji je pun ljubavi. Pažljivo bira ime životinji čime ostvaruje personalizaciju te

brine o njenom zdravlju redovitim posjetima veterinaru, brine o pravilnoj prehrani i njezi. Kada kućni ljubimac ugine, organizira se pravilno zbrinjavanje te slijedi period tugovanja (Tipper, 2011b).

U suvremeno vrijeme kućni ljubimci učestalo predstavljaju statusni simbol te služe kao medij za izražavanje identiteta osobe. Na primjer, alternativni identitet predstavljat će držanje zmija kao kućnih ljubimaca, a držanje životinja poput mačaka, pudlica i slično uglavnom se poistovjećuje sa ženama. Naglašavajući stereotipna razmišljanja, smatra se da bi takve vrste životinja kao kućne ljubimce obično odabrale žene, za razliku od muškaraca za koje se pretpostavlja da bi se prije odlučili za psa ovčara ili vučjaka. Također, odabir neke određene pasmine životinje može predstavljati i nacionalni ili regionalni identitet, kao na primjer škotski terijer, hrvatski ovčar i engleski buldog (Tipper, 2011b).

Percepcija životinje kao kućnog ljubimca može odraziti i negativne konotacije. Na primjer, u Velikoj Britaniji stafordski je terijer stekao reputaciju agresivnog psa, opasnog za držanje kao kućnog ljubimca (Tipper, 2011b). Nadalje, neke su društvene skupine kako navodi Tipper (2011b) obilježene upravo po načinu kako se odnose prema životinjama koje smatraju svojim kućnim ljubimcima. O tome koja je svrha životinja postoje različita mišljenja. Ima država poput Kine, Filipina, Tajlanda i Vijetnama koje smatraju posve normalnim koristiti pse kao prehrambenu namirnicu, što zapadni svijet osuđuje kao necivilizirano i barbarski. S druge strane, u znatno se manjoj mjeri preispituje tvornički uzgoj goveda ili peradi, neovisno o tome što se i takav način uzgoja može smatrati jednako okrutnim i nečovječnim (Tipper, 2011b).

Tipper (2011b) navodi da prethodno navedeni primjeri prikazuju da veze s kućnim ljubimcima mogu ukazivati i na pitanja o etičkom, klasnom i kulturnom identitetu, ali i pitanja o spolu. Prema navedenom može se zaključiti da odnos pojedinca prema životinjama ukazuje na njegova rasna, nacionalna, spolna ili klasna opredjeljenja. Koliko je to dobro ili loše ovisi s kojeg aspekta se promatraju navedene okolnosti. Tipper (2011a) govori o tome da percepcija ljudi o kućnim ljubimcima pokazuje da su ljudi svjesni koliko su zapravo životinje koje vole korisne. Najbolji pokazatelj tomu je primjer pasa koji se već godinama smatraju najboljim čovjekovim prijateljem zbog svoje odanosti i vjernosti vlasniku. Iako je pas najčešći izbor kućnog ljubimca, postoje različite životinje koje postaju dio neke obitelji (Menache 1998). Moguće je da razlog leži u povijesnim vezama jer se pas smatra prvom životinjom koja se

emocionalno povezala s čovjekom, a moguće je da je razlog i široka dostupnost pasa ili čak uzajamno ispunjavanje potreba i čovjeka i psa jer imaju najviše dodirnih točaka (Menache, 1998). Istraživanja iz područja etologije pokazala su kako su psi specifične životinje po svojoj sposobnosti reagiranja na različita stanja ljudi koja su izražena gestama, položajem tijela i pogledom (Jalongo, 2018). Iz navedenih primjera istraživanja razvidno je da ljubav i zainteresiranost djece za kućne ljubimce, naročito pse, ima poseban pozitivan utjecaj na zdravlje djeteta zbog čega predmetna tematika zahtijeva posebnu analizu. Tijekom interakcije djeteta sa životinjom razina kortizola, hormona stresa je često niža, a kardiovaskularna reakcija manje izražene nego pri interakciji s ljudima, a ti učinci su često povezani s učinkovitom socijalnom podrškom (Arhant i sur., 2017).

2.2. Interes djece prema životinjama

Prema istraživanju kojeg su proveli Kidd i Kidd (1987, prema Melson, 2003), prisustvo kućnih ljubimaca održava pažnju male djece, pa se tako pokazalo kako dojenčad i mališani u dobi od 6 do 30 mjeseci pozitivno reagiraju na kućne ljubimce bilo da su psi, mačke ili neke druge životinje. U spomenutom istraživanju ističe se da je reakcija djece vidljiva u promjeni mimike, djeca se smješkaju, pokušavaju dodirivati i držati životinje te su aktivnosti praćene verbalnim i neverbalnim znakovima poput ispuštanja zvukova što je naglašenije nego kod igranja igračkama (Kidd i Kidd, 1987, prema Melson, 2003). Također, Nielsen i Delude (1989, prema Melson, 2003) su promatrali djecu u dobi od 2 do 6 godina u Instituciji za rani i predškolski odgoj i obrazovanje gdje su dovedene životinje. Djeca su se igrala s plišanim igračkama, ali kada su dovedene životinje, djeca su ignorirala plišane igračke i prišla životinjama. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da su djeci posebno bili zanimljivi pas i ptica, a čak 74% djece je dotaknulo psa dok je sjedio, a njih 21% je poljubilo psa (Melson, 2003).

Slične rezultate pokazalo je istraživanje koje su proveli Hawkins i sur. (2017) u kojem su sudionici istraživanja bila djeca u dobi od 7 do 13 godina. Prema rezultatima istraživanja 80% djece je iskazalo da vole kućne ljubimce. Dok 83% djece ima kućne ljubimce te navode da ih oni čine sretnijima. Ukupno 76% djece navelo je da im je kućni ljubimac najbolji prijatelj, a 62% da bi bez njega bili usamljeni (Hawkins i sur., 2017). Kao rezultati navedenog istraživanja o utjecaju životinja na socijalni život djece pokazalo se da djeca poprilično strastveno pričaju o životinjama te iskazuju svoju privrženost i ljubav prema njima. Tipper

(2011a) je u istraživanju o socijalnom životu djece prikazala kako djeca strastveno pričaju o važnosti životinja. Sva navedena istraživanja u fokus stavljaju djecu i njihovu percepciju o važnosti životinje u njihovom djetinjstvu, a ne životinje. U istraživanju se dotaklo i pitanje raznih mjesta u kojima životinje borave unutar obitelji poput kreveta i kaveza te se razgovaralo o različitim životinjama koji ljudi drže kao kućne ljubimce i o životinjama s kojima su se djeca susretala na putovanjima. Također djeca su pričala o životinjama koje nikada nisu vidjeli, ali su za njih čuli iz crtića ili ih vidjeli na fotografijama. Tipper (2011a) navodi kako je istraživanje provedeno u obiteljskom okruženju u kojem djeca imaju kućne ljubimce te su djeca svoje ljubimce trebala predstaviti istraživačima. Obavljeno je 49 intervjua, u kojima je 90% djece točno i motivirano pričalo o svojim kućnim ljubimcima i drugim životinjama koje poznaju. Njih 60% kućne ljubimce je uključilo u društvene krugove, za razliku od istog istraživanja koje je usporedno provedeno na ispitanicima koji su bili odrasle osobe, a od kojih je samo 4% navelo kako je kućne ljubimce uključilo u svoj društveni krug. Djeca su u ovom istraživanju imala priliku ilustrirati neke važne događaje iz života povezanih s kućnim ljubimcima. Naročito je zanimljivo to što ih je većina nacrtala na papiru svog kućnog ljubimca prikazujući ga kao dio obitelji (Tipper, 2011a).

U istraživanju koje su proveli Rothgerber i Mican (2014) u skupini djece u dobi između 7 i 8 godina navodi se kako su djeca istaknula u prosjeku dva kućna ljubimca nakon što je zatraženo da navedu 10 važnih osoba u njihovom životu kojima bi se obratili u određenim trenucima. Istraživanje je pokazalo da su im upravo ti ljubimci zauzeli posebno važno mjesto u životu. Najčešće su navedeni psi i mačke, pa su tako psi bili peti po redu na ljestvici važnosti, odmah nakon roditelja, najboljeg prijatelja i braće i sestara, što pokazuje da su djeci odnosi s kućnim ljubimcima važni u jednakoj mjeri kao s obitelji i prijateljima (Rothgerber i Mican, 2014).

3. BITNE ZNAČAJKE U ODABIRU KUĆNIH LJUBIMACA ZA DJECU RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

U najranijoj dobi djeca su ranjiva zbog njihovog izražajnog razvoja kognitivnih, emocionalnih i socijalnih sposobnosti. Dječja želja i zainteresiranost za posjedovanjem kućnog ljubimca može se razviti već pri prvom kontaktu s nekom životinjom. Obzirom da se na temelju istraživanja iznesenih u prethodnom poglavlju moglo zaključiti kako su djeci životinje jako važne i zauzimaju posebnu ulogu u njihovu životu, tako što ih uključuju izravno u svoj društveni krug, treba oprezno pristupiti pitanju kako reagirati na takvu njihovu želju, koji će kućni ljubimac s obzirom na dob djeteta biti najprimjereniji i naposljetku voditi računa o brizi koja će biti potrebna i eventualnim rizicima nabave kućnog ljubimca za dijete (Tipper, 2011a).

3.1. Važnost reagiranja na djetetovu želju za kućnim ljubimcem

Odrastanje djeteta uz kućnog ljubimca donosi mnoge pozitivne prednosti u vidu djetetova razvoja zato što životinja može kod djeteta potaknuti i razviti osjećaj nezavisnosti koji je neophodan za sazrijevanje djeteta, a naročito za stjecanje osjećaja odgovornosti za drugoga (Šoban, 2006). Prema Šoban (2006) stvaranjem takvih osjećaja dijete stječe samopouzdanje i tako se lakše snalazi u odnosima s drugim ljudima. Također se spominje da je često kućni ljubimac djetetov najbolji prijatelj kojem dijete povjerava svoje tajne. Šoban (2006) navodi da djeca vrlo često razgovaraju sa stvarnim životinjama kao i u igri sa svojim plišanim životinjama. Osim svega navedenog, igrajući se s kućnim ljubimcem djeca su više povezana s prirodom jer zbog njega češće borave na otvorenom, u prirodi, odnosno na svježem zraku. Pored ovakve dobrobiti, kućni ljubimci pomažu djeci i u učenju o poštovanju drugih živih bića (Šoban, 2006).

Premda dijete već u najranijoj dobi može pokazati želju za kućnim ljubimcem, Šoban (2006) smatra kako s time ne treba žuriti jer njihova želja jednakom brzinom može i splasnuti. Autorica smatra da se roditelji prije svega trebaju zapitati što je konkretno potaknulo želju kod djeteta za kućnim ljubimcem, a posebno provjeriti reakciju djeteta na neku životinju. Svakako je potrebno provjeriti voli li dijete priče o životinjama i o kojim konkretno životinjama se radi, odnosno pokazuje li dijete interes za različitim životinjama ili samo nekom konkretnom vrstom životinje (Šoban, 2006). Nerijetko se od roditelja može čuti kako

bi djetetu nabavili kućnog ljubimca, ali da znaju da bi naposljetku briga o životinji postala njihova odgovornost. To se posebno može primijetiti kod djece rane i predškolske dobi koja jednostavno još uvijek nisu sposobna voditi kompletnu brigu o kućnom ljubimcu, neovisno o tome o kakvoj vrsti životinje je riječ. Upravo iz navedenog razloga potrebno je jako dobro razmotriti je li s obzirom da trenutne kompetencije djeteta primjereno nabaviti mu kućnog ljubimca. Važno je razmisliti u kojoj mjeri će se dijete moći o njemu skrbiti, gdje će ga držati, je li prostor u kojemu dijete stanuje adekvatan za kućnog ljubimca i kakve su financijske mogućnosti za držanje kućnog ljubimca (Šoban, 2006).

3.2. Primjerenost odabira kućnog ljubimca za djecu rane i predškolske dobi

Pored psa i mačke kao kućni ljubimci za djecu su prikladni zamorci, hrčci, ptice i ribe. RIBE se smatraju prikladnim za malu djecu zato što nisu pretjerano zahtjevne, a s druge strane djeci se u odnosu na njih može prepustiti velika briga (Šoban, 2006). Upravo zbog jednostavne brige, prema Stein (2003) mnogi ljudi se odlučuju za ribice kao kućne ljubimce. Stein (2003) smatra da su tropske ribe među najljepšim i najzanimljivijim kućnim ljubimcima, posebice kod starijih ljudi i djece. Dolaze u raznim veličinama, oblicima i bojama. Također ribice i akvariji se nalaze u domovima kao dio interijera. Zlatna ribica je najpopularnija jer ne treba toliko brige kao i ostale tropske životinje te se zato smatra primjerenom kao izbor kućnog ljubimca za mlađu djecu. Šoban (2006) smatra kako kunići nisu prikladni za djecu ispod 7 godina jer su obično jako aktivni, naročito noću kada djeca spavaju. Stein (2003) govori kako su mačke i psi odavno najpopularniji kućni ljubimci. Ali osim njih, mnogobrojne životinje mogu biti prikladne za djecu i odrastanje s njima poput papige, kanarinca i ostalih ptica u kavezu koji su također divni kućni ljubimci. Oni uljepšavaju svaki dom svojim pjesmama, veselim zvižducima i živahnim glasanjem. Određene vrste se mogu trenirati da slobodno lete po prostoru i vraćaju u kavez te naučiti određene trikove. Uz strpljenje, gotovo svaki papagaj se može naučiti govoriti. Uz ptice određene vrste, gmazovi i vodozemci su poželjni kućni ljubimci. Obzirom na zahtjeve, potrebno ih je držati u adekvatnom prostoru koji osigurava dovoljno topline i vlage, stoga ih je najbolje držati u terarijima. Najčešći kućni ljubimci koji borave u terariju su zmije, gušteri, kornjače i žabe. Uz terarij, ovisno o vrsti kućni ljubimci se mogu držati u kući u adekvatnim kavezima ili na otvorenom u zaštićenim uvjetima. Kućni ljubimci koji se drže u kavezima su na primjer zečevi, zamorci, štakori, miševi, hrčci i činčile. Osim u zatvorenom prostoru, sukladno uvjetima, životinje se mogu držati i na otvorenom ograđenom mjestu. Tu se posebice misli na konje, ponije, magarce i

mazge. Egzotične životinje poput zmija, paukova, tvorova i majmuna su sve popularnije, ali u slučaju držanja takvih vrsta životinja pored djece treba biti posebno pažljiv i naučiti djecu kako se pravilno ophodi s njima (Stein, 2003).

Nabavka kućnih ljubimaca može biti iz različitih izvora, a jedan od njih je od profesionalnih uzgajivača koji prodaju ili eventualno poklanjaju leglo. Postoje specijalizirane trgovine u kojima se mogu kupiti životinje te sve potrebno za njihov kvalitetan život. Osim od uzgajivača, kućni ljubimci se mogu udomiti preko raznih udruga i skloništa. Udomljavanje je veoma plemenita i odgovorna odluka prije koje se potrebno detaljno i pravilno informirati. Udomljavanjem se u postojeću obitelj prihvaća novi član te se životinji pruža druga prilika za sretan život. Međutim, neovisno o tome gdje se nabavljaju, treba napomenuti da je u ranoj i predškolskoj dobi važnije sagledati jesu li se kod djeteta razvili nekakvi strahovi od životinja. Zbog toga autori poput Stein (2003) i Šoban (2006) smatraju da su ribice najpogodnije kućne životinje jer su najmanje opasne za dijete, te kod njih ne treba paziti hoće li dijete ogrebat, ugristi ili kljucnuti. Prema Sindik i Laušić (2006) je osim navedenog važno spomenuti higijenske uvjete kada se govori o sigurnosti. Održavanje higijene mora biti osigurano bez obzira koja životinja se drži kao kućni ljubimac. Istina je da neke životinje zahtijevaju češću i veću pažnju po tom pitanju, ali treba znati da je temeljni uvjet držanja kućnog ljubimca ponajprije taj da se nad njime vrše redoviti veterinarski pregledi, da se prostor u kojemu boravi kućni ljubimac redovito održava, čisti i dezinficira i da se prije svega provjeri alergijska reakcija djece na životinju (Sindik i Laušić, 2006). U svakom slučaju, a temeljem svega ovdje iznesenoga, može se zaključiti da neovisno o vrsti životinje, nedvojbeno je da svaka kod djece budi posebne pozitivne emocije.

3.3. Briga za kućnog ljubimca

Iako se smatra da djeca trebaju imati barem 6 godina prije nego dobiju kućnog ljubimca, navedeno je pitanje stvar subjektivne procjene. Ovisno o individualnim razvojnim karakteristikama djeteta ono može prije ili poslije navedene dobi biti zrelo za brigu o životinji. Kao jedna važna predispozicija djeteta za nabavu kućnog ljubimca je samokontrola, koja je bitna za djetetovo ophođenje prema životinjama (Šoban, 2006). Pod tim se podrazumijeva da djeca razumiju značenje riječi „ne“. Razvojno je poznato da djeca mlađa od 3 ili 4 godine nemaju sposobnost kontroliranja vlastitih agresivnih istupa. Drugim riječima, u toj dobi djeca moraju biti pod nadzorom roditelja, odgajatelja i drugih osoba prilikom interakcije sa

životinjama. Na primjer, ako je dijete s mačkom bez nadzora, ono može impulsno mačku povući za rep i ona ga može vrlo lako ogrebatu u obrani. Zbog toga je jako važno dijete učiti kontroli već od najranije dobi (Šoban, 2006). Za djecu mlađu od 10 godina Šoban (2006) smatra da nemaju sposobnost samostalno se brinuti o većim životinjama poput psa ili mačke, premda kako navodi to ovisi o razvojnim sposobnostima djeteta. Roditelji su dužni nadzirati dijete i njegov odnos i brigu oko kućnog ljubimca i kada uoče da je dijete dovoljno zrelo da se samo brine za svog kućnog ljubimca. Postavljanjem određenih pravila ponašanja u odnosu prema životinji dijete se uči samokontroli i poštovanju svoje okoline. Zbog toga je važno objasniti djetetu kako se ponašati prema životinji. Dijete mora znati kako pravilno držati životinju, kako ju maziti i na koji način se može s njom igrati i provoditi vrijeme. Na primjer, mora znati da ne smije vući za rep, uši i slično. To se odnosi na djecu rane i predškolske dobi jer ih se na taj način od samog početka razvoja uči jedan oblik aspekta ponašanja prema kućnom ljubimcu. S druge strane u dobi od 12 do 14 godina djeca postaju sposobna preuzeti samostalnu odgovornost i brigu o kućnom ljubimcu te im obično nije potrebno posebno naglašavati što smiju, a što ne kada su u pitanju kućni ljubimci (Šoban, 2006).

3.4. Rizici nabave kućnih ljubimaca za djecu rane i predškolske dobi

Unatoč brojnim prednostima, postoje i određeni rizici držanja domaćih životinja o kojima također treba voditi računa. Naime, prvenstveno treba imati u vidu može li određena životinja kao kućni ljubimac prenijeti neke bolesti na dijete s obzirom na to da će ono s njim provoditi veliku većinu vremena pri čemu se misli na česte alergijske reakcije koje su načelno nasljedne (Šoban, 2006). Premda treba znati da i psi i mačke ispuštaju u okolinu svoje alergene koji mogu isprovocirati alergijske bolesti kod djece kao na primjer astmu ili rinitis. Nerijetka je i infektivna bolest koja se može pojaviti kao posljedica ogrebotine koja je napravila mačka svojim kandžama. Najčešći uzročnik Bolesti mačjeg ogreba je bakterija *Bartonella henselae*, čiji su simptomi povećani limfni čvorovi i povišena tjelesna temperatura. Psi i mačke česti su uzročnici raznih crijevnih bolesti izazvanim glistama i trakavicom, kojima su mala djeca podložnija više nego odrasli (Šoban, 2006). Ptice također mogu biti prenositelji bakterija i uzrokovati bakterijsku upalu pluća poput psitakoze ili ornitose. *Chlamydia* je uzročnik čiji su simptomi najprije obična prehlada koja kasnije može prerasti u ozbiljnu upalu pluća. Nadalje, česta je gljivična infekcija mikrosporoza koju životinje, najčešće mačke, mogu prenijeti na ljude. Od simptoma se javlja crveno na koži i svrbež. Isto tako i ugrizi životinja mogu biti vrlo opasni kako za odrasle tako i za dijete. Pored činjenice

da uzrokuju mehaničko oštećenje na koži, životinje ugrizom mogu prenijeti infekcije, a jedna od najopasnijih poznatih je bjesnoća. Prijenos takvih bolesti sa životinje na dijete ne mora nužno biti kroz ugriz, već i od vanjskih parazita poput buhe i krpelja (Šoban, 2006).

Sveobuhvatno sagledavajući ovako navedene moguće rizike, može se zaključiti da je higijena jedna od najvažnijih stavki u držanju životinje kao kućnog ljubimca. Ona prije svega podrazumijeva samu brigu oko čistoće životinje i stalnu veterinarsku brigu. Higijena podrazumijeva redovita cijepljenja životinje protiv raznih zaraznih i drugih bolesti te davanje sredstava koja će izliječiti životinju ili preventivno utjecati u vidu unutrašnjih crijevnih nametnika. Također je jako važno da se životinje pravovremeno zaštite od vanjskih nametnika kao što su krpelji i buhe te da se bez odgode potraži pomoć veterinara u slučaju vidljivih promjena u ponašanju životinje. Jednako tako životinje se moraju pravilno i adekvatno hraniti, mora im se omogućiti prostor u kojemu će boraviti i redovita higijena što podrazumijeva šišanje, kupanje i promjenu pijeska (Šoban, 2006).

4. KUĆNI LJUBIMCI U ULOZI MEDIJATORA RAZVOJA VRIJEDNOSTI KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Ranije navedene činjenice ukazuju na važnost uloge životinja kada su u pitanju razvojne vrijednosti kod djece. Sama činjenica da dijete želi imati određenu životinju kao kućnog ljubimca upućuje na zaključak da ima veliki interes uključiti tu životinju u svoju društvenu okolinu. Prepoznavanje uloga kućnih ljubimaca u razvojnim vrijednostima kod djece rane i predškolske dobi izuzetno je važna te na koji način kućni ljubimci mogu utjecati na dijete i njegov cjelokupni razvoj.

4.1. Izravni i neizravni utjecaj kućnih ljubimaca na dijete

Postoji veliki broj istraživanja o tome utječu li kućni ljubimci na razvoj djece ili ne. Jedno takvo istraživanje je upravo provedeno 1992. godine u kojem su Melson i Peet otkrili da vezanost za ljubimca utječe na pozitivno emocionalno funkcioniranje (Burić, 2006). Rezultati istraživanja mahom se odnose na shvaćanje o pozitivnom utjecaju životinja na dijete prvenstveno s aspekta emocionalnog funkcioniranja djeteta, te socio-emocionalnih i kognitivnih funkcija djeteta. Generalno utjecaj kućnih ljubimaca može se podijeliti na izravni i neizravni način (Burić, 2006). Izravan način utjecaja kućnih ljubimaca na dijete odnosi se na socio-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta, a neizravan način na bračne i obiteljske odnose i utjecaj mreže društvenih odnosa na razvoj djece (Tablica 1).

Tablica 1

Utjecaj kućnih ljubimaca na dijete

UTJECAJ KUĆNIH LJUBIMACA NA DIJETE	
IZRAVNI	NEIZRAVNI
socio-emocionalni razvoj djeteta	bračni i obiteljski odnosi
kognitivni razvoj djeteta	utjecaj mreže društvenih odnosa na razvoj djece

4.1.1. Izravni utjecaj kućnih ljubimaca na dijete: socio-emocionalni i kognitivni

Kućni ljubimci prije svega neposredno utječu na socio-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta. Kada je riječ o socio-emocionalnom razvoju prije svega se naglasak stavlja na razvoj samopoštovanja. Djeca rane i predškolske dobi često dijele brigu o kućnim ljubimcima zajedno sa svojim roditeljima (Arhant i sur., 2017). U svom radu Burić (2006) govori kako dijete preuzimanjem određenih zadataka primjerenih njegovoj dobi ima priliku za stjecanje novih znanja i razvoj kompetencija. Važno je da roditelj dobro poznaje mogućnosti vlastitog djeteta prilikom dodjele zadatka vezano za brigu o kućnim ljubimcima. Na primjer, dijete od 3 godine nije dovoljno zrelo za samostalni odlazak u šetnju sa psom, ali može voditi brigu o tome ima li pas dovoljno hrane i vode. Roditelji s realnim očekivanjima bit će pozitivan motivator djetetu u preuzimanju odgovornosti sukladno mogućnostima. Odrastanjem djeteta, navedeni se zadaci prilagođavaju njegovim sposobnostima sve do vremena kada je moguće samostalno brinuti se za svog kućnog ljubimca (Burić, 2006). Roditelji kao model djetetu trebaju imati pozitivan stav i odnos prema životinjama jer ih djeca često oponašaju. Stoga odgoj vezan za brigu o životinji polazi najprije od roditelja te ostalih iz djetetovog okruženja (Arhant i sur., 2017).

Drugi aspekt socio-emocionalnog razvoja je empatija kao djetetova sposobnost da prepozna i razumije osjećaje drugih ljudi. Naime, djeca u interakciji s kućnim ljubimcima uče kako razumjeti potrebe i osjećaje svog ljubimca. Na taj način posredno uče i kako te sposobnosti usmjeriti i na ljudska bića. Burić (2006) u svom radu daje pregled rezultata istraživanja Bryanta iz 1985. godine, koji je zaključio da djeca koja se brinu za svoje kućne ljubimce razvijaju empatiju prema drugim ljudima. Također istraživanja koja su proveli Poresky i Hendrix (1990, prema Burić, 2006) pokazala su da djeca u dobi 3 do 6 godina koja imaju u svojim domovima kućne ljubimce imaju veći stupanj empatije od njihovih vršnjaka koji nemaju kućne ljubimce. Međutim, samo posjedovanje kućnih ljubimaca nije dovoljno, već je ključno suosjećanje koje osjete djeca prema njima. Burić (2006) navodi rezultate istraživanja usmjerene na mišljenje djece vezano za traženje pomoći pri rješavanju nekog problema te da djeca redovito navode svoje ljubimce kao izvor u traženju pomoći.

Imajući u vidu empatiju i samopoštovanje, jasno je da životinje kao kućni ljubimci djeci pružaju veliki emocionalni oslonac. To nadalje upućuje na budući zdravi psihološki razvoj djeteta. Ovdje je zapravo riječ o socijalnoj potpori koju kućni ljubimci pružaju djeci što

posebno kod djece ponekad može biti bolja potpora od one koju pružaju ljudi. Ljubimci stvaraju kod djece osjećaj prihvaćenosti za razliku od ljudi koji su skloni kritiziranju i prosuđivanju (Burić, 2006). Prema tome, privrženost djeteta kućnom ljubimcu može biti idealan izvor potencijalne blagodati za dijete. Ako dijete povrijedi ljubimca, ono može primijetiti da ga taj ljubimac i dalje prihvaća i voli bezuvjetno (Hawkins i sur, 2017). U izravnom utjecaju kućnih ljubimaca na djecu spominje se i poboljšanje kognitivnih sposobnosti kod djece. Suživot djeteta s kućnim ljubimcem može poboljšati sposobnosti djeteta da lakše usvoji jezik te poveća djetetove verbalne vještine. Životinja je slušač djetetova govora te može izazvati u toj interakciji komunikaciju u djetetu, na primjer da ju dijete pohvali, daje naredbe i ohrabruje (Burić, 2006). Također, prema Beetz i sur (2011) učenje u prisutnosti kućnog ljubimca može poboljšati ishode učenja kod djece. Beetz i sur. (2011) navode da istraživanje učinka koji životinja ima u edukativnom kontekstu pokazuje da prisutnost psa u dječjem vrtiću ili školskoj učionici može poboljšati osjećaj kod djeteta o mogućnosti rješavanja zadataka što svakako može motivirati dijete za usvajanje novih znanja. Osim toga, uključivanje psa u odgojno-obrazovni rad može utjecati na smanjenje stresa i na prosocijalno ponašanje djeteta (Beetz i sur., 2011). Prosocijalno ponašanje raznih oblika javlja se u drugoj godini života kada reagiranje djeteta najviše dolazi do izražaja (Brownell, 2013). Razvojem djeteta povećava se njegova sposobnost za procjenu tuđih potreba, naročito emocionalnih stanja što ga sve više motivira da se uključi u pomaganje drugima, odnosno da intervenira i ublaži negativna emotivna stanja drugih (Brownell, 2013). Preduvjet razvoja prosocijalnog ponašanja je razvoj emocionalne i kognitivne kompetencije (Marion, 2003). Na primjer, dijete mora imati emocionalnu sposobnost da suosjeća s drugim i da prepozna sebe kao sposobnu osobu da izvede određene vještine. Prosocijalna ponašanja su iznimno važna za dijete jer mu omogućuju primjerenu komunikaciju s odraslima i drugom djecom tako da je ona korisna za obje uključene strane (Marion, 2003). Osim toga, dječja tendencija da pomaže drugome može biti korisna i za budući djetetov život i razvoj daljnjih kognitivnih sposobnosti, pa tako i za suzbijanje negativnih osjećaja poput depresije (Brownell, 2013). Od velike važnosti je da se dijete druži sa svojim vršnjacima kako bi naučili poštivati tuđe osjećaje te prihvatiti različitosti. Uz vršnjake i uloga roditelja je da redovito izražavaju svoju empatiju, a jedan od načina na koji to mogu učiniti je da, između ostaloga, provode vrijeme s djetetom i da mu omoguće da ovakve pozitivne vještine razvija uz pomoć kućnog ljubimca (Greenspan, 2009). Vizek-Vidović i sur. (1999) u svom istraživanju utvrdili su da osnovnoškolska djeca koja imaju psa kao kućnog ljubimca pokazuju veću empatičnost i prosocijalno orijentiranje naspram djece koja nemaju kućnog ljubimca. Kućni ljubimci uvelike pomažu koji imaju

problema sa samopouzdanjem, verbalnim izražavanjem i učenjem. Također pomažu kod smanjenja stresa i kod prosocijalnih ponašanja što je veoma važno za primjerenu komunikaciju i izražavanje i prepoznavanje empatije.

4.1.2. Neizravni utjecaj kućnih ljubimaca na dijete: obiteljski i društveni odnosi

Prema Burić (2006) neizravan utjecaj kućnih ljubimaca na dijete podrazumijeva dva aspekta: obiteljske i društvene odnose. Roditelji imaju jako veliku ulogu u izboru kućnih ljubimaca za dijete zato što naposljetku oni odlučuju o tome hoće li i koja će životinja postati kućni ljubimac. Burić (2006) u svom radu govori da su provedena istraživanja koja su pokazala da oni roditelji koji su u djetinjstvu imali kućnog ljubimca imaju pozitivan stav prema ljubimcu i češće će pristati da njihovo dijete također ima kućnog ljubimca. Burić (2006) navodi da obitelji s djecom rane, predškolske i školske dobi češće posjeduju životinje kao kućne ljubimce nego li obitelji u kojima nema djece te dobi. Odluka o uključivanju životinje u obiteljsko okruženje prema Burić (2006) donosi i određene situacije u kojima će reakcija roditelja utjecati na dijete, a to su situacije kada životinja dođe na svijet i situacije kada uquine. Nije neobično da dijete koje ima kućnog ljubimca doživi i njegovu smrt, prvenstveno što su ljubimci kraćeg životnog vijeka od ljudi. Međutim, takva situacija može biti vrlo stresna i bolna za dijete zbog čega je vrlo važna reakcija roditelja i bližnjih. Način ponašanja roditelja u takvoj situaciji može uvelike pomoći da dijete nauči kako se nositi s gubitkom odnosno smrću tijekom života. Roditelji mogu svojoj djeci pomoći u kroz razgovor i objasniti im razloge zbog kojih takve situacije nastaju i kako da se nose prema njima (Burić, 2006).

Smatra se da je vlasništvo psa povezano s obiteljskom povezanošću, odnosno u trenutku kada se obitelj poveća za novog člana, u ovom slučaju kućnog ljubimca, povećava se učestalost djetetove interakcije unutar njegova doma kao i u socijalnom okruženju. Drugim riječima, kućni ljubimac može pomoći u komunikaciji između članova obitelji kroz zajedničku igru sa životinjom, njezinim treniranjem, zajedničkim šetnjama u parku i ostalim aktivnostima (Paul, 2000). O činjenici da kućni ljubimci imaju značajnu ulogu u životima djece koja žive u ekonomski slabijim ili neadekvatnim obiteljskim sredinama govore Bryant i Whorley (1989, prema Burić, 2006). Kućni ljubimac tada može biti velika emocionalna potpora djetetu posebno ako ju ne dobiva u potrebnoj mjeri od svojih roditelja. Pored toga, često je i broj djece u obitelji usko vezan uz posjedovanje kućnih ljubimaca (Poresky i

Hendrix, 1990, prema Burić, 2006). Na primjer, za djecu jedince je moguće da će imati veću želju za posjedovanjem ljubimca od one djece koja imaju sestre i braću (Burić, 2006). Sklonost djeteta prema životinjama može imati posredan utjecaj na poboljšanje njegovih odnosa s prijateljima i općenito njegovu interakciju s okruženjem. Burić (2006) spominje intervju koji je proveo MacDonald čiji rezultati pokazuju kako je čak 84% djece starosti 10 godina navelo da su im se socijalni kontakti s vršnjacima poboljšali kroz aktivnost koja uključuje šetnju psa. Ispitanici su izjavili da nakon što su postali vlasnici kućnih ljubimaca, njihova popularnost u školi je porasla. Također, prema Burić (2006) kućni ljubimac ima i veliku ulogu u onim obiteljima gdje su oba roditelja zaposlena. Kućni ljubimci u tom slučaju može dočekati djecu kada se vraćaju iz škole. O navedenom ne postoje konkretna istraživanja već se navedeni prijedlog temelji na teorijskim uporištima (Burić, 2006).

4.2. Vrijednosti koje kućni ljubimci mogu razviti kod djece

Izneseni teorijski i istraživački publicirani podatci pokazuju da kućni ljubimci mogu pozitivno utjecati na brojne aspekte dječjeg razvoja. Pri tome treba imati na umu sve one faktore koji omogućuju razvoj djeteta. Neosporno je istraživanjima dokazano da kućni ljubimci djeluju na djecu kao protektivni faktor i kod djece stvaraju brojne pozitivne vrijednosti (Burić, 2006).

Izgradnjom odnosa sa životinjom dijete može naučiti i o odnosima s ljudima od njegovih roditelja, odgojitelja i vršnjaka. Dijete koje ima kućnog ljubimca svoja osjećanja i empatiju može usavršiti tako da nauči prepoznati potrebe drugoga (Sindik i Laušić, 2006). Ranije je spomenuta vrlo važna uloga kućnih ljubimaca u pomaganju djetetu da razviju vrijednosti poput uvažavanja različitosti svojih vršnjaka i sposobnosti da dijete razumije potrebe i osjećaje drugog živog bića te da mu kada je to potrebno, pomogne kod negativnih osjećaja poput agresije ili depresije (Burić, 2006). Osim toga, promatranjem odnosa djeteta i kućnog ljubimca mogu se prepoznati određeni potencijali djeteta u daljnjem usavršavanju znanja i obrazovanja, kao na primjer u slučaju da dijete kroz igru s kućnim ljubimcem pokaže posebne vještine plesa, pjevanja ili sviranja (Burić, 2006). Dijete kroz brigu za kućnog ljubimca stječe radne navike kao što su obveza svakodnevnog hranjenja i kupanja životinje (Sindik i Laušić, 2006). Na taj način, kroz prepoznavanje potreba drugog živog bića, kao što je i ono samo, dijete vrlo brzo može naučiti što je to odgovornost i briga za drugoga. Kućni ljubimci tako utječu i na proširenje opsega spoznaja kod djece kako o toj životnoj vrsti

životinje tako i kod drugih životnih vrsta i općenito s vremenom i živih bića uopće (Sindik i Laušić, 2006).

4.3. Kućni ljubimci u neposrednom radu s djecom

Postoje razne intervencije potpomognute životinjama i to u pomagačkim profesijama koje su u razvoju. Terapijski utjecaj životinje na čovjeka potaknuo je i medicinsku zajednicu da koristi potencijal životinja s ciljem poboljšanja ljudskog zdravlja. Na primjer, krajem 19. stoljeća životinje su se koristile u terapijske svrhe u psihijatrijskim institucijama. U 20. stoljeću koristile su se i u postupcima za savjetovanje djece i adolescenata. Uglavnom se koristio pas koji je djelovao kao tzv. socijalni amortizer između djeteta i terapeuta tako da opusti atmosferu (Fine, 2006).

U suvremeno vrijeme postoji široka paleta pomagačkih usluga u kojima sudjeluju životinje i to neposredno u radu s korisnicima. Pojam terapije potpomognute životinjama koristi se kao termin koji predstavlja sve one orijentirane intervencije koje uključuju životinje u pružanju zdravstvenih, odgojnih, obrazovnih i društvenih usluga s ciljem postizanja terapijskog učinka kod ljudi. Ti se postupci mogu podijeliti na (Jegatheesan i sur., 2014):

1. terapiju potpomognutu životinjama,
2. aktivnosti potpomognute životinjama i
3. obrazovne aktivnosti potpomognute životinjama

Terapija potpomognuta životinjama obuhvaća viši stupanj određenih terapijskih susreta i primijenjenih tehnika. Uglavnom se definira kao namjerno uključivanje životinje u plan tretmana uz licenciranog pružatelja usluge čija je uloga usmjeriti interakcije između pacijenta i korisnika u skladu s predviđenim ciljevima. Aktivnosti potpomognute životinjama uključuju razne aktivnosti poput druženja s djecom, na primjer u bolnicama ili dječjim vrtićima i različitim edukativnim radionicama (Chandler, 2005). Istraživanje je pokazalo da intervencija potpomognuta životinjama uz uključivanje psa i to u terapiji kod djece s autizmom može značajno doprinijeti u postizanju rehabilitacijskih ciljeva (Doyle-London i sur., 2020). Smatra se da je za provedbu ovakvih vrsta terapija ključno da se terapija okrene u smjeru tako da se naprijed opisani postupak provodi mjerenjem i da uključuje profesionalnu dokumentaciju i fokus na poboljšanje ne samo fizičkog stanja, već i kognitivnog i

bihevioralnog, te socio-emocionalnog funkcioniranja pojedinca (Jegatheesan i sur., 2014). Evaluacija napretka je izuzetno važna jer bez nje učinkovitost intervencije i smislenost njene daljnje provedbe je dovedena u pitanje, kao i važnost unaprijed definiranog cilja. Jasnim smjernicama postiže se kvalitetna terapija, te ako ona nema te elemente, radi se o aktivnostima potpomognutim životinjama. Drugim riječima, usluge koje podrazumijevaju neposredno uključivanje životinja u rad s korisnicima prisutne su u praktičnoj primjeni psihosocijalnog rada i provode ih stručnjaci različitih profila. Kroz evaluacije ishoda terapije potpomognute životinjama može se s pozitivnim ishodom utjecati na medicinska stanja kao što su emocionalne poteškoće u ponašanju, fizički problemi, bihevioralni problemi i drugo (Kanamori i sur., 2001). U Hrvatskoj je podatke o provođenju terapije potpomognute psima moguće pronaći u Centru za rehabilitaciju Silver te isto tako i u Hrvatskoj udruzi za školovanje pasa vodiča i mobilitet, koji istovremeno pružaju i usluge terapije potpomognute životinjama. Prema Chandler (2005) provođenje terapije potpomognute životinjama ovisi o nekoliko aspekata:

1. vrsta životinje koja se koristi u terapijsku svrhu (npr., pas, mačka, konj, dupin itd.)
2. okruženje u kojem se terapija provodi (institucionalno ili izvaninstitucionalno)
3. trajanje intervencije (kratkotrajna ili dugotrajna)
4. pruža li se intervencija pojedincu ili grupi

Prilikom integriranja životinja u terapijski rad, najviše su zastupljeni psi. Upravo oni čine najveći postotak među životinjama koje se koriste u terapiji potpomognutoj životinjama. Razlog tomu je što psi imaju adekvatno ponašanje u ulogama terapeuta u različitim okruženjima. Pored toga, oni posjeduju osobine koje ih kvalificiraju za ulogu terapijskog partnera kako terapeutima tako i klijentima. Osim toga, terapijski psi na dijete djeluju umirujuće i potiču ih na komunikaciju, pokrete, odnosno radnje koje roditelji ne uspijevaju potaknuti (Chandler, 2005). Odnos djeteta i psa pretežno određuje tijek komunikacije uslijed terapije koja se svakako mora prilagoditi specifičnostima djeteta (Chandler, 2005).

Terapijski psi se uključuju i u logopedsku praksu (Slika 1) te je u nastavku prikazana klasifikacija ciljeva. Vidljivo je da takva terapija motivira, smanjuje strahove, osnažuje samopouzdanje, reducira stres, uključuje socijalne kontakte, te potiče govornu komunikaciju i razvijanje motorike (Bohnen, 2015). Sve tako navedene funkcije zapravo ukazuju koliko je uključivanje životinje u rad s djecom ključno za djetetov razvoj prema više aspekata. Naveden

je primjer psa, međutim postoje druge životinje koje na jednak način utječe na dijete (Bohnen, 2015).

Slika 1. Klasifikacija ciljeva uključivanja terapijskih pasa u logopedsku praksu (Bohnen, 2015, str 5.)

Chandler (2005) govori da se terapije potpomognute životinjama najčešće odvijaju u ustanovama za mentalno zdravlje, ali se sve češće koriste i u psihoterapiji, pa ih tako koriste i mnoge udruge i druge institucije koje se bave zaštitom osoba s invaliditetom. Smatra se da prisutnost prijateljske životinje predstavlja poticaj za smanjenje anksioznosti i razvijanje osjećaja sigurnosti, dok fizički kontakt i općenito igranje sa životinjom povećava otvorenost korisnika i povjerenja u terapijski odnos (Fine, 2006). U Republici Hrvatskoj ovakav pristup uključivanja životinja još uvijek nije dovoljno razvijen (Lakatoš i Vejmelka, 2017). Slične se terapije provode u bolničkom okruženju, kao na primjer u Klinici za dječje bolesti Zagreb, koja je 2017. godine započela s programom pod nazivom „Djeca, prijatelji životinja“. Lakatoš i Vejmelka (2017) navode da se u sklopu navedenog programa organiziraju tjedni posjeti terapijskog psa iz Hrvatske udruge za školovanje pasa vodiča i mobilitet. Cilj je olakšati bolnička iskustva djeci tako da psi pružaju utjehu djeci prilikom terapija. Ovakve se terapije mogu provoditi i u za ustanovama rani i predškolski odgoj, domovima za starije i nemoćne, kaznenim i nekim drugim ustanovama. Isto tako terapije mogu poslužiti i u kliničkim problemima kao što su Alzheimerova bolest, autizam, afektivni poremećaji, poremećaji ličnosti, shizofrenija i sl. (Lakatoš i Vejmelka, 2017).

Kao dobar primjer može se navesti program Udruge za osobe s cerebralnom i dječjom paralizom „Kрила“ unutar kojeg se provode terapijska jahanja. Jednako tako i Centar za rehabilitaciju „Silver“ i Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča u Zagrebu nude usluge terapijskog, rehabilitacijskog i psa vodiča, a istovremeno i školuju pse za pomoć kod epilepsije. Lakatoš i Vejmelka (2017) ističu da su zapravo rijetka istraživanja u ovom području provedena u domaćem kontekstu, ali i da ona svejedno pokazuju zadovoljstvo uslugama koje uključuju životinje u radu s korisnicima. Rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog u Centru za rehabilitaciju „Silver“ pokazali su da roditelji djece s teškoćama u razvoju koja koriste uslugu terapijskog psa smatraju kako terapijski pas pruža instrumentalnu, emocionalnu i socijalnu podršku ne samo djetetu već i cijeloj obitelji (Lakatoš i Vejmelka, 2017).

Unatoč rezultatima istraživanja koja ukazuju koliko je navedena vrsta terapije u kojoj sudjeluju psi značajna za razvoj djece, Lakatoš i Vejmelka (2017) navode da u Hrvatskoj i dalje navedena profesija nije dovoljno razvijena. Stručnjaci zaposleni u Centru za rehabilitaciju „Silver“ ukazuju da je najveća zapreka u konačnici nedovoljna informiranost. Među glavne probleme tako Lakatoš i Vejmelka (2017) svrstavaju neinformiranost stručnjaka iz područja odgoja i skrbi o djeci, neinformiranost javnosti, neinformiranost potencijalnih korisnika, stavovi društva prema psima koji proizlaze iz neznanja i tako otežavaju provođenje aktivnosti obiteljima korisnika terapija, otežan pristup javnim mjestima korisnicima s terapijskim psom (zbog neinformiranosti) i nedovoljna razvijenost područja terapije potpomognute životinjama (kao na primjer mali broj pružatelja terapije potpomognute psima i nedostatak stručnjaka školovanih za rad sa psima pomagačima).

Nadalje, dobar je primjer i Dječjeg Vrtića Radost u Crikvenici koji se u svom radu s djecom često koristi terapijom u koju uključuje pse (Dječji vrtić Radost, 2017). Terapijski psi se dodjeljuju djeci s poteškoćama u razvoju tako da najprije jedan od roditelja pohađa obuku i tako postaje voditeljem psa. Roditelj na taj način neposredno usmjerava interakciju između djeteta i terapijskog psa. Osim toga, terapija se provodi u dječjem vrtiću tako što se stručni timovi u vrtiću obučavaju za vođenje pasa te se s djecom u vrtićima radi individualno ili skupno (Dječji vrtić Radost, 2017). U skladu s potrebama djeteta terapijski pas preuzima ulogu motivatora djetetu u njegovim svakodnevnim aktivnostima i tako utječe na socio-kognitivni, emotivni i senzomotorički razvoj djeteta. U Dječjem vrtiću Radost djevojčica imena Dora iz skupine Smješkići od 2017. godine u vrtić je dolazila u pratnji nove pseće prijateljice Duge (Slika 2.). Praćenje utjecaja terapijskog psa na dijete i lakše razumijevanje

povezanosti djeteta i psa provedeno je kroz intervju s Dorinom majkom koja je opisala proces terapije koja se provodila 2 tjedna i to na način da je u prvom tjednu roditelj sam radio sa psom, a u drugom mu se pridružilo dijete. Pas se tako dovodio u različite situacije kako bi se procijenilo snalaženje roditelja, a nakon toga je stručni instruktor Centra za rehabilitaciju Silver dolazio u posjet kako bi ocijenio odnos djeteta i psa i kako bi dao još nekoliko savjeta za poboljšanje odnosa. Dorina majka je potvrdila da je razlika nakon dva tjedna rada sa psom u pogledu odnosa djeteta i psa bila očigledna, jer je dijete počelo češće maziti psa, donositi mu igračke i hraniti ga. Aktivnosti koje su se odvijale uvelike su ovisile i o Dorinom raspoloženju. Navedeni primjer dokazuje da terapijski pas može znatno utjecati na poboljšanje djetetovih socijalnih i emotivnih sposobnosti. U konkretnom primjeru vidljivo je da je djevojčica s vremenom pokazala privrženost psu, brigu i njegu. Pas Duga u navedenoj obitelji ima ulogu prijatelja i pomagača. Osim igranja i pomaganja, Duga je Dori velika potpora i utjeha kada je bolesna. Isto tako vidljivo je da u navedeni proces nije bilo uključeno samo dijete, već i roditelj, ali i stručni tim za provođenje ovakve vrste terapije. Dječji vrtić Radost koristi specifičan pristup u radu s djecom s razvojnim teškoćama koji kroz povezivanje djeteta i psa u cilju ima napredak određenog aspekta razvoja.

Slika 2. Terapijski pas u igri s djetetom (Dječji vrtić Radost, 2017)

Kao još jedan izvrstan primjer dobre prakse terapije psima svakako je Dječji vrtić 101 dalmatinac iz Poreča. Vrtić je u sklopu provedbe projekta „Unaprjeđenje usluga za djecu u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja“ sufinanciranog od strane Europske unije predvidio program terapijskog psa (Dječji vrtić 101 Dalmatinac, 2018). Od 2018. dječji vrtić ima novog člana, labradoricu Fancy koja se školovala u zagrebačkom Centru za rehabilitaciju Silver. Prije nego li su spremni za rad s djecom, psi borave godinu dana u domovima socijalizatora koji primaju štene i navikavaju ga na svakodnevne životne situacije. Izuzetno je važan proces školovanja i socijalizacije kako bi psi postali dobri pomagači. Spomenuto je

kako uključivanje terapijskog psa u svakodnevni život i postojeće terapije djeluje na razne aspekte razvoja djeteta, posebice na njihov senzomotorički, sociokognitivni, komunikacijski i emotivni razvoj. Cilj programa je da se uz sudjelovanje terapijskog psa upotpuni rad s djecom, posebno onom s poteškoćama u razvoju. Također se u sklopu ovog projekta u Poreču nastojalo educirati ljude kako se ponašati prilikom susreta sa psom pomagačem, bilo to s terapijskim, rehabilitacijskim ili psom vodičem.

Prisustvo psa u sklopu provedbe senzorne integracije znači veliku emocionalnu potporu te su djeca dokazano manje anksiozna (Centar za rehabilitaciju Silver, 2014). Njihovo prisustvo kod djeteta stvara osjećaj da može lako i uz zajedničku suradnju savladati prepreke. Rad s terapijskim psom u provedbi terapije prema djetetu obično se provodi tako da pas ima ulogu pomagača i da motivira dijete u igri i vježbanju. Prije same rehabilitacije dijete obavezno prolazi kroz procjenu tako da se sastavi inicijalna snimka, testovi senzorne integracije te intervju s roditeljima i konačno inicijalna procjena s terapijskim psom. Tek nakon toga dijete se uključuje u terapiju koja se provodi obično u razdoblju od 6 mjeseci do 2 godine, ovisno o potrebi djeteta za uvježbavanjem (Centar za rehabilitaciju Silver, 2014).

U provedbi rehabilitacijskog procesa posebna pažnja posvećuje se odnosu prema životinji. Vrlo je važno naglasiti kako psi u komunikaciji s ljudima često koriste smirujuće signale, slijedom čega je važno da se svi sudionici u terapiji psima nauče primijetiti smirujuće signale. Krivo tumačenje signala može dovesti do pogrešne komunikacije sa psom, što može izazvati odbijanje komunikacije jer pas ne vidi pozitivan odgovor od strane čovjeka što može dovesti i do agresivnosti prema ljudima (Rugaas, 1997). Upravo iz toga razloga je važno pravilno se odnositi prema psima i razumjeti njihove signale u trenucima kada pokazuju smirujuće ponašanje kao na primjer kada se od psa zahtijevaju preteški treninzi ili nagli pokreti ili kada se nad njime naginje ili na njega viče. Osim toga, vrlo je važno prepoznati terapijskog psa posebno kako bi se spriječilo nepotrebno prilaženje psu koji je u rehabilitacijskom procesu i kojemu je zbog toga potreban prostor isključivo namijenjen za primjerice suradnju s djetetom (Rugaas, 1997). U Hrvatskoj je tako poznat projekt pod nazivom „Gulahund“ koji potiče dobrobit osjetljivih pasa i promovira pozitivan i odgovoran odnos prema psima (Gulahund, n.d.). Naime, projekt potiče stavljanje žute oznake na povodac, ogrlicu ili oprsnicu psa (Slika 3) koja poručuje da drugi vlasnici pasa i općenito javnost ne prilaze psu ili da se odvoji vremena kako bi se odmaknulo od psa. Može biti nekoliko razloga, a jedan od njih je da se radi o psu koji možda prolazi rehabilitacijski proces

(Gulahund, n.d.). Ovdje treba napomenuti kako ovaj projekt nije usmjeren na zaštitu od agresivnih pasa, već isključivo na zaštitu samog psa od negativnih utjecaja okoline (Gulahund, n.d.).

Slika 3. Terapijski pas sa žutom oznakom (Preuzeto s <https://ivijesti.hr/sto-znaci-ako-ugledate-psa-koji-na-povodcu-ima-svezanu-zutu-vrpcu/>)

Suživot s kućnim ljubimcima, uključujući intervencije potpomognute životinjama, nije uvijek prikladan za svu djecu i njihove obitelji (Lakatoš i Vejmelka, 2017). Postoje situacije u kojima se životinje ne mogu uklopiti sukladno svakodnevnim obiteljskim aktivnostima te tada izostaje adekvatna njega. Svakodnevni život sa životinjom iziskuje brigu koja uključuje vremenske, prostorne, ali i financijske uvjete. Ponekad troškovi brige za životinju znaju biti veliki što zahtjeva određena odricanja obitelji. Postojat će situacije u kojima se dijete neće osjećati ugodno u blizini životinja te neka djeca imaju i neugodna iskustva sa životinjama. Osim toga, postoji i opasnost da životinja ozlijedi dijete neovisno o stupnju istreniranosti, ali je to uvijek postojeći rizik koji zahtijeva dodatnu pozornost. Načelno provođenje pomagačkih intervencija sa životinjama zahtijeva očigledno i veliku količinu financijskih sredstava i resursa, ali i mnogo vremena s time da nema jamstva da će životinja nakon školovanja udovoljiti postavljenim kriterijima pomagačke aktivnosti (Lakatoš i Vejmelka, 2017).

5. ZAKLJUČAK

Između djece i životinja postoji snažna povezanost koja ima važnu ulogu u razvoju djeteta. Taj odnos za dijete prvenstveno predstavlja subjektivnu važnost zato što mu omogućuje da razvije kognitivne i socio-emocionalne vještine koje pospješuju djetetovu psihološku i socijalnu dobrobit. Dječja želja i zainteresiranost za posjedovanjem kućnog ljubimca može se razviti već pri prvom kontaktu s nekom životinjom. Ona na djecu djeluju kao protektivni faktor i stvaraju brojne pozitivne vrijednosti. Putem odnosa prema životinji dijete može naučiti i o odnosima s ljudima, što podrazumijeva njegove roditelje, odgojitelje i vršnjake. Ključno je naglasiti kako je glavni faktor u cijelom tom procesu upravo djetetova privrženost kućnom ljubimcu. Iznesena istraživanja iz ovog područja ukazuju na važnost teme koja nije dovoljno istražena u Hrvatskoj kao i u svijetu. Gotovo su sva dostupna istraživanja uglavnom usmjerena na ulogu psa u razvoju djeteta. Značaj ostalih životinja u razvoju djeteta također je zanimljivo područje koje može biti tema nekih budućih istraživanja. Analizom dostupne literature te teorijskog gledišta, potvrđeno je da su životinje neosporno značajne za dječju dobrobit. Dijete koje ima kućnog ljubimca se uči vrijednostima poput uvažavanja različitosti svojih vršnjaka i sposobnosti da razumije potrebe i osjeća druge živih bića. Osim toga kućni ljubimci imaju pozitivan učinak na djecu i pomažu kod depresije, razvijaju posebne vještine, pomažu u stjecanju radnih navika i uče ih odgovornosti i brizi o drugima. Također terapijski psi imaju iznimno važnu rehabilitacijsku ulogu, naročito kod djece s poteškoćama u razvoju s aspekta emocionalnog funkcioniranja djeteta, te socio-emocionalnih i kognitivnih funkcija djeteta.

6. LITERATURA

Arhant C i sur. (2017). Caregiver Reports of Interactions between Children up to 6 Years and Their Family Dog – Implications for Dog Bite Prevention. *Frontiers in Veterinary Science*, 4 (130), 1-60.

Beetz, A. i sur. (2011). The effect of a real dog, toy dog and friendly person on insecurely attached children during a stressful task: An exploratory study. *Anthrozoös*, 24 (4), 349–368.

Burić, H (2006). Uloga kućnih ljubimaca u povećanju ljudske dobrobiti: utjecaj na razvoj djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 46 (zima 2006/2007), 2-5.

Bohnen, E. (2015). Tiergestützte Therapie mit Maja in der logopädischen Praxis. Praxis für Logopädie Preuzeto 22. kolovoza 2022. s: <http://www.logopaedie-bohnen.de/tiergestuetzte-therapie.pdf>

Brownell, A., C. (2013). Early Development of Prosocial Behavior: Current Perspectives. USA: *National Institutes of Medicine*. Preuzeto 22. kolovoza 2022. s: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4306462/>

Centar za rehabilitaciju Silver (2014). Terapija senzorne integracije uz terapijskog psa. Preuzeto 22. kolovoza 2022. s: <http://czrs.hr/programi/terapija-senzorne-integracije-uz-terapijskog-psa/>

Chandler, C. (2005). *Animal assisted therapy in counseling*. Velika Britanija: Routledge.

Dječji vrtić Radost (2017). Terapijski pas u vrtiću. Preuzeto 22. kolovoza 2022. s: <https://radost-crikvenica.hr/terapijski-pas-u-vrticu/>

Dječji vrtić 101 dalmatinac (2018). Projekt: Unaprjeđenje usluga za djecu u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Preuzeto 22. kolovoza 2022. s <https://vrtic-101dalmatinac.hr/projekti/>

Doyle-London, M. i sur. (2020). Animal Assisted Therapy for Children and Adolescents with Autism Spectrum Disorder: Parent perspectives. *Journal of autism Developmental Disorders*. 50 (12), 4492-4503

Fine, A. H. (2006). *Animal-assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice*. SAD: Academic Press.

Gulahund (n.d.). Gulahund Žuti pas brine se za dobrobit osjetljivih pasa. Preuzeto 22. kolovoza 2022. s: <http://gulahund.se/hrvatski-croatian/>

Greenspan, S. (2009.) *Sjajni klinici*. Buševac: Naklada Ostvarenje

Hawkins, R. D. i sur. (2017). Childhood Attachment to Pets: Associations between Pet Attachment, Attitudes to Animals, Compassion, and Humane Behaviour. *International journal of environmental research and public health*, 14 (5), 490

iVijesti.hr (2021) Što znači ako ugledate psa koji na povodcu ima svezanu žutu vrpču?. Preuzeto 22. kolovoza 2022. s: <https://ivijesti.hr/sto-znaci-ako-ugledate-psa-koji-na-povodcu-ima-svezanu-zutu-vrpcu/>

Jalongo, M. (2018). An Attachment Perspective on the Child-Dog Bond: Interdisciplinary and International Research Findings. *Early Childhood Education Journal*, 43, 21-41.

Jegatheesan, B. i sur. (2014). The IAHAIO definitions for animal assisted intervention and animal assisted activity and guidelines for wellness of animals involved. *IAHAIO White Paper. Final report*

Kanamori, M. i sur. (2001). A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 16 (4), 234–239.

Lakatoš, M. i Vejmelka, L. (2017). Značaj životinja za djecu: Implikacije za pomagačke profesije. *Ljetopis socijalnog rada* 2018, 21 (1), 101-130.

Marion, M. (2003). *Guidance of young children*. Columbus, OH: Merrill Prentice Hall

Melson, G. (2003). Child Development and the Human-Companion Animal Bond. *American Behavioral Scientist*, 47, 31-39

Melson, G. F. i Fine, A. H. (2006). Animals in the lives of children. In: Fine, A. H. (ur.), *Animal assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice*. San Diego: Academic Press, 179-194.

Menache, S. (1998.) Dogs and Human Beings: „A Story of Friendship“. *Society and Animals*, 6 (1), 1-14.

Paul, E. S. (2000). Empathy with animals and with humans: Are they linked?. *Anthrozoös*, 13 (4), 194–202

Rothgerber, H., i Mican, F. (2014). Childhood Pet Ownership, Attachment to Pets, and Subsequent Meat Avoidance: The Mediating Role of Empathy toward Animals. *Appetite*, 79, 11-17.

Rugaas, T. (1997). *On Talking Terms With Dogs: Calming Signals*. Legacy By Mail Inc., USA.

Sindik, J., Laušić, V. (2006). Uloga kućnih ljubimaca u razvoju djeteta: Koje karakteristike kućni ljubimci mogu razviti kod djece, Koji su kućni ljubimci najprimjereniji predškolskoj dobi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 46 (zima 2006/2007), 11-12.

Stein, S. (2003.) *Great Pets!: An Extraordinary Guide to More Than 60 Usual and Unusual Family Pets*. SAD: Storey kids.

Šoban, T. (2006). Mama, hoću psa: Kako reagirati na djetetovu želju za ljubimcem, Možemo li ljubimcu osigurati svu potrebnu skrb, U kojoj dobi koje životinje, Čega se treba čuvati. *Dijete, vrtić, obitelj*, 46 (12), 28-30.

Tipper, B. (2011a). A dog who I know quite well: everyday relationships between children and animals. *Children's Geographies*, 9 (2), 145-165.

Tipper, B. (2011b) Pets and Personal Life. *Chapter 8 in V. May (Ed.) Sociology of Personal Life*. Basingstoke: Palgrave.

Vizek-Vidović i sur. (1999). Pet ownership, type of pet and socio-emotional development of school children. *Anthrozoös*, 12, 211-217.

Zakon o zaštiti životinja, *Narodne novine*, 102/17. Preuzeto 22. kolovoza 2022. s <https://www.zakon.hr/z/257/Zakon-o-zaštiti-životinja>

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)